

Powstanie Wielkopolskie

<https://pw.ipn.gov.pl/pwi/form/r317611672,GRACZYKOWSKI-Tomasz.html>
18.04.2024, 12:55

GRACZY KOWSKI Tomasz

Osoba

GRACZYKOWSKI Tomasz

Urodzony

1886

Zmarł

1959

Opis

lekarz, mjr WP. Ur. 16 lutego 1886 r. w Kołaczkowie (pow. gnieźnieński), w rodzinie zamożnego chłopa Józefa i Marianny z Lisewskich. Wielu przedstawicieli jego rodziny uczestniczyło w powstaniach 1830-1831, 1848 i 1863-1864. Po ukończeniu szkoły powszechnej uczęszczał do gimnazjum w Gnieźnie, gdzie w latach 1902-1909 działał w Towarzystwie Tomasza Zana. W 1909 r. zdał maturę i podjął studia medyczne na uniwersytetach w Berlinie, Monachium i Warszawie.

Od 1912 r. był członkiem tajnego Koła Medyków-

Polaków w Warszawie i sekcji przysposobienia wojskowego „Zetu”. W 1913 r. był założycielem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” we Wrocławiu. Brał udział m.in. w organizowaniu obrony prawnej polskich uczniów represjonowanych przez władze pruskie. W lipcu 1914 r. uzyskał dyplom lekarski, a 1 sierpnia powołany został do służby wojskowej, którą pełnił na froncie rosyjskim, a następnie zach. (Francja). 7 grudnia został zdemobilizowany. Pospieszył do Wielkopolski, później do Inowrocławia, gdzie brał udział w walkach o wyzwolenie tego miasta. Następnie od połowy stycznia (do 10 marca 1919) praktykował w Dolsku.

Przyjęty do Wojska Wielkopolskiego w stopniu por., skierowany został na front północny, od 13 marca do 8 kwietnia 1919 r. pełnił służbę jako lekarz 2 baonu 10 Pułku Strzelców Wielkopolskich na odcinku Paterek-Nakło, a od 9 kwietnia do 15 czerwca - lekarza naczelnego obozu jenieckiego w Szczypiomie. 13 maja awansowano go do stopnia mjr. Następnie zorganizował 3 kompanię sanitarną w Poznaniu. Na przełomie lipca i sierpnia 1919 r. wyruszyła ona na front zachodni, stacjonując w Krobi, a od 8 grudnia w Gostyniu. W końcu października 1919 r. kompania przydzielona została do formującej się Dywizji Strzelców Pomorskich. W styczniu

1920 r. Graczykowski na czele kompanii uczestniczył w rewindykacji Torunia, a 3 lutego wyruszył na front litewsko-białoruski, objął kwatery w Wilejce. Po odnowieniu się kontuzji (czerwiec 1920), został skierowany do Kliniki Ortopedycznej w Poznaniu (do 30 września). Jeszcze na początku lipca, jako rekonwalescent, organizował ochotniczą kompanię sanitarną. Skierowany na dalsze leczenie do Szpitala Wojskowego w Inowrocławiu (3 września), rozpoczął w nim pracę (1 października), najpierw jako ordynator oddziału wewnętrznego i zakaźnego, a od 1 lipca

1921 r. do czerwca 1923 r. jako komendant szpitala i lekarz 59 Pułku Piechoty.

Od 1 września 1922 r. był lekarzem szkolnym w Inowrocławiu. 1 września 1932 r. przeniósł się do Poznania na stanowisko lekarza zaufania Zakładu Ubezpieczeń, a 1 września 1935 r. do Chorzowa na stanowisko lekarza miejskiego. 31 sierpnia 1939 r. powołany został do Wojska Polskiego. 6 września przez Powiatową Komendę Uzupełnień we Włocławku z obowiązku służby wojskowej został zwolniony. Jako ochotnik brał udział w obronie Warszawy. Wrócił do Chorzowa (10 października), gdzie pracował jako lekarz Kasy Chorych.

15 maja 1940 r. aresztowany przez gestapo, był więziony w Sosnowcu i w Dachau. Ciężko chory i niezdolny do pracy został zwolniony z obozu. Z pomocą kolegów przeniósł się do Krakowa. Od lutego 1942 r. do stycznia 1945 r. zamieszkał w Kazimierzy Wielkiej (pow. miechowski). Pomagał młodzieży przed wywozem na przymusowe roboty do Rzeszy, wystawiając fałszywe zaświadczenia, udzielał też pomocy lekarskiej partyzantom Batalionów Chłopskich, organizował i niósł pomoc rannym w bitwie o Skalbmierz 5 sierpnia 1944 r. (123 Pułk Piechoty AK Ziemi Pinczewskiej). Po wyzwoleniu wrócił do Chorzowa. Od lutego 1945 r. do sierpnia 1950 r. był lekarzem miejskim i kierownikiem Wydziału Zdrowia, a od 20 maja 1950 r. - lekarzem Ubezpieczalni Społecznej i członkiem Rady Lekarskiej.

Zm. 23 czerwca 1959 r. w Zabrze, pochowany został w grobowcu rodzinnym w Witkowie (pow. gnieźnieński). Odznaczony był m.in. Krzyżem Niepodległości (1931). Związek małżeński zawarł z Janiną Niedbalską, z którą miał czworo dzieci: Stefana (1920), Józefa (1922), Annę (1925) i Alicję (1928).

Bibliografia

J. Basiński, Graczykowski Tomasz (1886-1959),
(w:) Słownik biograficzny powstańców
wielkopolskich 1918-1919, red. A. Czubiński, B.
Polak, Poznań 2002, s. 109-111.

Autor wpisu

Michał Polak